

в шоу-бизнес, ... культура — в технологию зарабатывания денег, социальные технологии — в технологию выжимания денег» [2, с. 14].

Поскольку результат от внедрения технологий может быть негативным, желательна их предварительная экспертиза на предмет выявления и оценки рисков, связанных с их внедрением и распространением. Однако относительно социально-гуманитарных технологий такая экспертиза затруднительна или даже невозможна, а чаще всего такая цель и не ставится. Как пишет А. А. Алексеева, сегодня «доминируют стереотипы научно-технического прогресса, когда все, что ни придумается, идет без какого-либо контроля на конвейер общества потребления» [2, с. 21].

Неиспользованной в отношении технологий остается и такая форма контроля, как нравственный контроль. Есть такое мнение, что отстраненность технологий от этического осмысления является угрозой, общей для всех технологических укладов, поэтому следует признать актуальной задачу разработки нравственных норм, представлений, моральных ограничений и т.п., которых должны придерживаться в своей деятельности социальные и гуманитарные технологи (аналог научного этоса).

Источники

1. Юдин, Б. Г. От гуманитарного знания к гуманитарным технологиям / Б. Г. Юдин // Гуманитарные науки: теория и методология. — 2005. — № 3. — С. 129–138.
2. Гуманитарное знание и социальные технологии (материалы конференции «круглого стола») // Вопр. философии. — 2013. — № 9. — С. 3–30.

*М. В. Казлоў
БДЭУ (Мінск)*

МЕТАДАЛАГІЧНАЕ СУПРАЦЬСТАЯННЕ У ГУМАНІТАРНЫХ НАВУКАХ. КАШТОЎНАСНЫЯ ВЫКЛІКІ

У сучасным свеце, поўным канфліктаў ідэалагічнага, рэлігійнага і гістарычнага характару, да гэтага часу ідзе спрэчка аб гуманітарных навуках. У сапраўдны час так і не вырашана пытанне — што ёсць гуманітарныя навукі і якая місія ўскладзена на іх? Можна сказаць, што гуманітарны комплекс у агульным працягвае сінтэтычнае аб'яднанне і ўласную аргументаванасць свайго існавання ў культуры менавіта як навукі, прызнаючы пры гэтым сябе як частку пад сцягам метадалогіі натуральных навук. Аднак дадзена традыцыя заключае адну важную асаблівасць, на якую звярталі ўвагу гісторыкі і метадалогіі навукі. Па словах М. Фуко, «чалавек не з'яўляецца ні самой старажытнай, ні самой пастаяннай з праблем, якія ўзніклі перад чалавечым досведам ... можна быць упэўненым, што чалавек у ёй — вынаходніцтва нядаўняе» [4, с. 404]. Любое даследаванне чалавека і яго розных схем і сістэм «думкі — дзеянні» заключае і крые ў сабе супярэчнасць у саміх гуманітарных навуках. Яны, такім чынам, «вырабляючы істотнае падзел ўласнага поля, кожны раз распасціраліся ад пазітыўнага полюса да негатыўнага і заўсёды мелі на ўвазе нешта супрацьлеглае (пачынаючы з той бесперапыннасці, якую яны падвяргалі аналізу)» [4, с. 379]. Гэтую праблему пастараліся вырашыць праз філасофію навукі, якая «выпрацоўвае нарматыўную метадалогію, на аснове якой гісторыя рэканструюе «ўнутраную гісторыю» і тым самым дае пазітыўнае тлумачэнне росту аб'ектыўных ведаў» [2, с. 201]. Гэта значыць, мы прызнаем, што, датыкаючыся з праблемай гуманітарнага, мы рэканструюем і ўжываем правілы метаду і атрымліваем аб'ектыўныя дадзеныя аб праблеме чалавека, якія не заўсёды могуць адлюст-

роўваць той намер, які мы чакаем, а часцей за ўсё атрыманыя дадзеныя з'яўляюцца супярэчлівымі і ніяк не адказваюць рэальнасці, а толькі ствараюць форму для магчымай падзеі, якая выслізгае ад позірку даследчыка, паколькі яго жыццё ёсць фрагмент, у якім ён датыкаецца з рэчаіснасцю, дзе мінулае і будучыя прайграваюцца ў сучаснасці або выкарыстоўваюцца ў якасці ідэалагічнага поля для барацьбы з іншымі даследчыкамі, іх метадамі і каштоўнаснымі сістэмамі. Пры гэтым трэба падкрэсліць, што ў розных часовых адрэзках, культуры і палітычных рэжымах дадзенае выказванне мае свае асаблівасці і характарыстыку. Напрыклад, «большасць навукоўцаў-даследчыкаў адразу вырашаюць пытанне аб сваёй прыналежнасці да навуковай супольнасці, лічачы само сабой зразумелым, што прыналежнасць да дадзенай групы хаця б у агульных рысах вызначае адказнасць за розную спецыялізацыю ўнутры групы» [1, с. 264–265], гэта значыць падзяляюць пэўныя правілы гульні, метады і астатні інструментар, дэкларуючы пры гэтым адмову ад нарматыўнасці і каштоўнасных выказванняў. Менавіта тут адбываецца калапс ва ўзгадненні навуковага прадпрыемства, таму што любы навуковец, які даследуе чалавека ці групу людзей, з'яўляецца яе часткай і схільны ўсім чалавечым заганам, але галоўнае тое, што нават адзінства, якое існуе ў навуковай супольнасці, можа быць прадрыкаваным «вынікам палітычнага рапэння» для таго, «каб захаваць рэпутацыю навукі як крыніцы надзейных і амаль беспамылковых ведаў» [3, с. 130]. Гэты цёмны бок навуковай супольнасці і метадалогіі кажа толькі аб тым, што ў самым ядры навукі хаваецца свая матрыца ўлады і ідэалагічнай сістэмы, якую, як відаць, спараджае сама навука. Вядома, навука можа і існуе ўпчыльна з грамадствам і дапамагае яму. У дадзеных абставінах ўлада або палітыка выступае як адзіны інструмент для падтрымання ў нашым прыкладзе гуманітарнага комплексу, але выкарыстоўвае нароўні з гэтым усе магчыма для паглынання ведаў ў мэтах кантролю над гэтай супольнасцю. У любым выпадку спробы вывесці нейтральнасць у навуцы пра чалавека вядзе да праблемы маральнасці і каштоўнаснай пазіцыі аўтара. На чым ён баку? Калі ён прызнае навуковую супольнасць, яму патрабуецца прызнаць яго метады і ідэалогію і быць разам з уладай. Гэтае становішча можна заключыць у пэўных рамках, у якіх «навука» дамаглася перавагі над філасофіяй» [5, с. 95]. Менавіта філасофія, якая з'яўляецца структурнай асновай і адпраўной кропкай для гуманітарнага комплексу, павінна выступаць у якасці нейтральнага поля, дзе датыкаецца супярэчлівая дыскурсіўная асамблея нарматыўнасці, рацыянальнасці ды ўлады, але нажал, сама філасофія, ў розных ступенях паглынутая ўладай ўласнага парадку, і ня можа вырашыць праблему, якую і стварыла сама, а менавіта магчымасці пазнання чалавека.

Крыніцы

1. Кун, Т. Структура навучных рэвалюцый / Т. Кун. — М. : АСТ, 2009. — 317 с.
2. Лакатос, И. Избранные произведения по философии и методологии науки / И. Лакатос. — М. : Акад. проект, 2008. — 475 с.
3. Фейерабенд, П. Наука в свободном обществе / П. Фейерабенд. — М. : АСТ, 2009. — 378 с.
4. Фуко, М. Слова и вещи: Археология гуманитарных наук / М. Фуко. — СПб. : А-сад : АОЗТ «Талismaн», 1994. — 405 с.
5. Бенетон, Ф. Введение в политическую науку / Ф. Бенетон. — М. : Весь мир, 2002. — 367 с.